

गीतेवर प्रवचन करताना मी भोजराजा व कालिदास यांची एक गोष्ट नेहमी सांगतो. त्या गोष्टीत राजा राणीच्या महालात आगंतुकासारखा जातो म्हणून ती त्याला मूर्ख म्हणते. राजाला त्याचे कारण समजत नाही. त्यामुळे दुसरे दिवशी दरबारात तो येणा-या प्रत्येक पंडिताला मूर्ख म्हणतो. बाकीचे पंडित गप्प बसतात. पण कालिदास मात्र एका श्लोकात मूर्खांची ४ लक्षणे रचतो आणि ती राजाला सांगतो. ती पुढील प्रमाणे : रस्त्याने खात जाणे, हसताना बोलणे, घडून गेलेल्या गोष्टीविषयी शोक करणे आणि दोन व्यक्ती एकान्तात बसलेल्या असताना तिस-याने आगंतुकासारखे तेथे जाणे. ही लक्षणे सांगितल्यावर राणी आपल्याला मूर्ख का म्हणाली ते राजाला समजले. आपल्या समर्थ श्री रामदास स्वामींनी ग्रंथराज दासबोधात मूर्खांची लक्षणे या नावाचा एक दशकच लिहिला आहे. त्यातील पहिल्या समासात सांगितलेली बरीचशी लक्षणे आपल्यातही असतात पण आपल्याला ती माहित नसतात. म्हणून त्यांची ओळख करून देण्यासाठी या पुस्तकाचा खटाटोपद्वय जर आपण मूर्खांची लक्षणे काढून टाकली आणि उत्तम पुरुषाची लक्षणे धारण केली तर आपले दैनंदिन जीवन खूपच सुखी, समाधानी आणि शांत होईल असे मला वाटते. बघा तुम्हाला पटतंय का ?

वास्तविक ही सर्व लक्षणे मी सार्थ दासबोधातून घेतली आहेत व तिच तुमच्या हातात देत आहे. कारण यासाठी दासबोध वाचा असे तुम्हाला सांगितले तर तुम्ही कदाचित कंटाळा करालं म्हणून हा साधा व सोपा मार्ग.

१. पत्नीलाच सर्वस्व मानून आई वडिलांशी संबंध तोडणे.
२. सर्व नातलगांशी संबंध तोडून पत्नीच्या अर्ध्या वचनात राहाणे.
३. परस्त्रीची अभिलाषा धरणे.
४. सासुरवाडीत मुक्काम ठोकणे.
५. कुलपरंपरा चांगली नसलेल्या मुलीशी विवाह करणे.
६. सामर्थ्यवान व्यक्तीला अहंकारामुळे स्वतःच्या बरोबरीचे मानणे.
७. आपल्यात कोणतेही सामर्थ्य नसताना इतरांवर हूकुमत गाजविण्याचा प्रयत्न करणे.
८. स्वतःच्या तोंडाने स्वतःचीच स्तुती करणे.
९. स्वतःच्या गावात कर्तृत्वशून्यतेमुळे गांजलेल्या अवस्थेत राहाणे.
१०. गांजलेल्या अवस्थेत पूर्वजांचे माहात्म्य सर्वांना सांगणे.
११. काहीच कारण नसताना हसणे.
१२. कोणी हिताच्या चार गोष्टी सांगूनही त्या न ऐकणे.
१३. अनेकांशी वैर धरणे.
१४. स्वकीयांना दूर लोटून परकीयांशी जवळीक साधणे.
१५. शांत एकान्तात दुस-याची उणीदुणी काढणे.
१६. सर्वजण जागे असताना आपण एकटेच त्यांच्यासमोर झोपणे.
१७. दुस-याच्या घरी भोजनास गेले असता चापून खाणे.
१८. स्वतःचे झालेले मान, अपमान स्वतःच सर्वांना सांगणे.
१९. सात प्रकारच्या व्यसनात चित्त लावणे. (जुगार, वेष्ट्या, चोरी, चहाडी, परस्त्री, पक्ष्यांची झुंज व तमाशा)
२०. दुस-यांच्या मदतीवर विसंबून स्वतः प्रयत्न न करणे.
२१. आळसाने सुखात दिवस काढणे.
२२. घरात असताना चांगले विचार सुचूनसुद्धा लोकांपुढे बोलायची

- वेळ आली की सभाधीटपणा नसल्याने गप्प बसणे व बोलण्याचा प्रसंग येताच लाजणे.
२३. स्वतःपेक्षा सर्व दृष्टीने थोर असलेल्या व्यक्तीशी फार जवळीक असल्याप्रमाणे वागणे.
२४. हिताच्या चार गोष्टी ऐकण्यास कंटाळणे.
२५. जो काही ऐकण्याची शक्यताच नाही त्याला शिकविणे.
२६. वडिलधा-यांसमोर उन्मत्तपणे वागणे.
२७. सभ्य व्यक्तींना लफडयात अडकवीणे.
२८. मनाला भुरळ पाडणारा विषय समोर आल्यावर सर्व मर्यादा सोडून निर्लज्जाप्रमाणे वागणे.
२९. रोग असून त्यावर उपाय न करणे व पथ्य न पाळणे.
३०. जेवताना ताटात वाढलेला पदार्थ खाताना तक्रार करणे.
३१. कोणालाही सोबत न घेता दूरवरच्या अनोळखी गावात जाणे.
३२. पुरेशी ओळख नसताना मैत्री करणे.
३३. नदीला महापूर आला असताना स्वतःचे शौर्य दाखवण्यासाठी पुगात उडी घेणे.
३४. जेथे आपली प्रतिष्ठा आहे तेथे सतत जाऊन मानसन्मान गमावणे.
३५. स्वतःकडे नोकरीला असलेल्याकडे नंतर तो श्रीमंत झाल्यावर त्याच्या आश्रयाला राहाणे.
३६. केव्हाही कोठेही नीट लक्ष न देणे.
३७. मागचा पुढचा विचार न करता व अपराध केलेला नसताना दुस-याला दोष देणे.
३८. थोडक्यासाठी मन छोटे करणे.
३९. देव व पितृकुळाशी निष्ठा नसणे.

४०. अंगात सामर्थ्य नसताना मोठमोठ्या गप्पा मारणे.
४१. भांडणे व शिवीगाळ करणे.
४२. पत्नी, मुले, आई वडील यांना सतत धाकात ठेवणे पण घराबाहेर मात्र दीनवाण्याप्रमाणे रहाणे.
४३. मोहाने व वेडयाप्रमाणे वागणे.
४४. वृत्तीने नीच असलेल्यांबरोबर फिरणे.
४५. परस्त्रीला एकटी गाठू पाहणे.
४६. रस्त्याने चालताना खाणे.
४७. स्वतः दुस-यावर उपकार करण्याचे नावही न काढणे.
४८. दुस-याने केलेल्या उपकाराचे स्मरण न ठेवणे.
४९. प्रत्यक्ष कृती न करता भरपूर बडबड करणे.
५०. स्वभाव तापट, खादाड, आळशी, अस्वच्छ, कपटी, अधीर किंवा भित्रा असणे.
५१. विद्येचे किंवा धनाचे वैभव नसणे.
५२. अंगी धर्मादी पुरुषार्थ नसणे.
५३. कोणतेही सामर्थ्य अंगी नसणे.
५४. कुत्रे सुद्धा विचारत नसताना उगीचच ताठयाने वागणे.
५५. कोठेच निष्ठा नसणे.
५६. खोटेपणा, लबाडी, निंघ कर्म करणे.
५७. कशाचीही चाड नसणे व अति झोपाळू असणे.
५८. उंच ठिकाणी कपडे बदलणे.
५९. सकाळपासून रात्रीपर्यंत चौकात वावरणे.
६०. बहुतेक वेळा केवळ पंचा गुंडाळून फिरणे.
६१. दात, डोळे, नाक, हात, पाय व कपडे सतत अस्वच्छ ठेवणे.

६२. धैर्याचा नाश करणे. कुमुहूर्तावर कार्यारंभ करणे.
६३. संताप व अपमान झाला असता मेंदू ठिकाणावर न राहून आत्महत्येस प्रवृत्त होणे.
६४. कशाविषयीच निश्चयी बुद्धी नसणे.
६५. नातलगांना किंवा कुटुंबीयांना नाना प्रकारे छळणे. त्यांना गोड शब्दांचेही सुख न देणे. दुष्ट दुर्जनांपुढे लाचार होणे. वाटेल ते करून स्वतःला सांभाळणे.
६६. कुटुंबीयांकडे दुर्लक्ष करणे. पैशाने सर्व काही मिळविता येते असे मानणे.
६७. मुले व पत्नी यांच्या आश्रयाने जगून जगन्नियंत्या ईश्वरास विसरणे.
६८. आपण जसे कर्म करू तसे फळ मिळते हे न पटणे व पटले तर विसरणे.
६९. अनेक स्त्रियांशी विवाह करून स्वतःवर संकट ओढवून घेणे.
७०. दुर्जनांच्या नादी लागून बेफामपणे वागणे व दिवसा भरपूर झोपणे.
७१. देव, गुरू, माता, पिता, ईश्वर व स्वामी ह्यांच्या उपकारांचे स्मरण न ठेवता त्यांच्या आज्ञा न जुमानणे व प्रसंगी त्यांना फसविणे.
७२. दुस-याला त्रास झाला किंवा दिला तर संतुष्ट होणे. दुस-याला सुख मिळाले तर संतुष्ट होणे व हरवलेल्या वस्तूची खंत करित बसणे.
७३. आदर न ठेवता उद्धटपणे बोलणे. विचारले नसताना साक्ष देणे. परस्त्री-परधनासारख्या निंदनीय वस्तू स्वीकारणे.
७४. मर्यादा सोडून बोलणे. भलत्या मार्गाने जाणे. पापकर्मांच्या

- मदतीसाठी मित्र जोडणे.
७५. स्वतःची पत कधीच न सांभाळणे. आजारपणात पथ्य न करणे. सतत उथळपणाने विनोद करणे. कोणी थट्टा केली असता हमरीतुमरीवर घेणे.
७६. अवघड पैज लावणे. कारण नसताना बडबड करणे. बोलणे आवश्यक असताना तोंड न उघडणे.
७७. अधिकार व धर्मादिशास्त्रांचे ज्ञान ह्यातील काहीही अंगी नसताना उच्चस्थानावर बसणे. नातलगांवर अवलंबून राहणे.
७८. अनोळखी व्यक्तीला स्वतःची सर्व माहिती सांगणे आणि दुस-यांची माहिती पुरविणे. एखादा चोर आहे हे लक्षात आल्यावरही त्याच्याशी अघळपघळ बोलणे. कोणाकडे काही आकर्षक वस्तू दिसली की ती मागणे. क्रोधाने स्वतःचे नुकसान करणे.
७९. हलक्या लोकात सलगीने मिसळणे. ताठयाने मोठमोठ्या गप्पा मारणे. डाव्या हाताच्या ओंजळीने पाणी पिणे की जो अस्वच्छ असू शकतो.
८०. सत्ता, संपत्ती असणा-यांविषयी मनात तेढ बाळगणे. मिळणे शक्य नसणारी वस्तू मिळत नाही म्हणून हात चोळत बसणे. एकत्र कुटुंबात आपल्याच घरात चोरी करणे.
८१. जगन्नियंत्या ईश्वराला शरण न जाता सामान्य माणसावर विसंबून राहाणे. चार पुरुषार्थ साधून अयुष्याचे सार्थक न करणे.
८२. संसारात भोगाव्या लागणा-या दुःखांसाठी ईश्वराला शिब्या देणे. मित्रांची चारचौघात उणीदुणी काढणे.
८३. दुस-याच्या क्षुल्लक अपराधांकडे दुर्लक्ष न करणे. इतरांना

- सतत धारेवर धरणे. विश्वासघात करणे.
८४. सत्ता, संपत्ती इत्यादींनी सामर्थ्यवान लोकांच्या मनातून उतरणे. त्यांची नाराजी ओढवून घेणे. ज्याचा सभेला कंटाळा येणे व जो एक क्षण ठीक असतो व दुस-या क्षणी बदलतो, असा लहरी असणे.
८५. वर्षानुवर्षे काम करणारे नोकर काढून टाकून दुस-यांना ठेवून घेणे. सभेमध्ये कोणालाच प्रमुख न मानणे. कोणाच्या नियंत्रणाखाली न राहणे.
८६. लुबाडून पैसे मिळविणे. फसवून लाच खाऊन द्रव्य जोडणे. न्यायनीती व धर्माला न जुमानणे. सहका-याचे संबंध तोडून टाकणे.
८७. घरी धर्मपत्नी असूनही सतत परस्त्रीला भोगणे. अनेकांच्या घरी सतत धोजन करणे.
८८. आपले पैसे दुस-याकडे ठेवायला देणे. दुस-याच्या संपत्तीवर डोळा ठेवणे. नीचाशी व्यवहार करणे.
८९. अतिथी घरी आला असता त्याला सळो की पळो करून सोडणे. बदमाशांच्या गावात राहाणे. सतत चिंताग्रस्त असणे.
९०. दोघे आपासात बोलत असताना तिथे जाऊन मध्ये तोंड घालणे. दोन्ही हातांनी डोके खाजविणे.
९१. पाण्याने चूळ भरून पाण्यातच टाकणे. पायाने पाय खाजविणे. कुलीन नसणा-याकडे नोकरी करणे.
९२. पत्नी व मुलांजवळ फाजील सलगीने वागणे. पिशाचवत् व्यक्तीच्या जवळ राहणे. कुत्र्याला अंगाखांद्यावर व घरभर वावरू देणे.
९३. परस्त्रीशी भांडण करणे. मुक्या प्राण्याला निर्दयपणे मारणे.

- मूर्खांच्या संगतीत राहाणे.
९४. भांडण चालू असताना ते न सोडविता मजा बघत उभे राहाणे. आपली बाजू खरी असताना खोटेपणाचा आरोप सहन करणे.
९५. श्रीमंत झाल्यावर चांगले दिवस आल्यानंतर आधीच्या परिचितांना ओळख न देणे. देवब्राह्मणांचेही आपण स्वामी असल्याच्या थाटात राहणे.
९६. आपले काम होईपर्यंत अत्यंत नम्रता धरणे पण ज्यांनी आपले काम केले त्यांचे काम न करणे.
९७. वाचताना काही शब्द गाळून किवा नसलेले शब्द घालून वाचणे. पुस्तक नीट न सांभाळणे.
९८. स्वतः कधीच पुस्तक न वाचणे व ते दुस-याला वाचायला न देणे. ते पुस्तक नुसतेच कपाटात ठेवून देणे.

आता ही मूर्खांची लक्षणे वाचून जर काढून टाकली तर तुम्ही चतुर व्हाल. जर तुम्ही शहाणे असाल तर ही लक्षणे नेहमी वाचा व त्यापासून दूर रहा. त्यांचा त्याग करा. ही लक्षणे वाचताना जर तुम्हाला ती आपल्यात आहेत असे वाटले तर समर्थावर न रागवता त्यांना क्षमा करा आणि ती लक्षणे काढून टाकण्याचा प्रयत्न करा. त्याउलट समर्थांनीच पुढे जी उत्तम पुरुषाची लक्षणे त्यांनी सांगितली आहेत ती धारण करा आणि शहाणे व्हा.

श्रीराम जय राम जय जय राम १२.१२.१२

लेखकाचा परिचय

श्री. नितीन श्रीपाद जोशी हे मूळचे कोल्हापूरचे असून १९७० पासून पुण्यात स्थायिक आहेत. ते Mechanical आणि Software Engineer आहेत. त्यांचा MIDC भोसरी येथे कारखाना आहे. तो व्यवसाय सांभाळून १९९७ पासून ते प्रतिदिनी श्रीमद्भगवद्गीतेचा अभ्यास करीत आहेत आणि भगवान श्रीकृष्णांनी मानवाचा उद्धार करण्याकरीता व मानवी जीवन सुखी, शांत व समाधानी होण्याकरीता जे अनेक मार्ग सांगितले आहेत, ते दैनंदिन जीवनात प्रत्यक्ष आचरणात आणण्याचा ते प्रयत्न करीत आहेत. विशेष सांगायचे म्हणजे या एकवीसाव्या शतकात, कलीयुगात व सध्याच्या धावपळीच्या जीवनात श्रद्धेने, सातत्याने व निष्कामतेने अभ्यास करून त्याद्वारे आचरण केल्यास आपल्या जीवनात परिवर्तन घडून येते आणि परमेश्वर प्राप्तीच्या उपायांचे सहज मागदर्शन घडते याचा त्यांना फारच चांगला अनुभव येत आहे. स्वार्थ आणि परमार्थ ही एकाच रथाची दोन चाके आहेत आणि स्वार्था बरोबरच परमार्था प्राप्तीचा प्रयत्न प्रत्येकाने प्रतिदिनी केला पाहिजे असे त्यांना वाटते. हे अनुभव इतरांना सांगण्यासाठी त्यांनी जीवनासाठी श्रीमद्भगवद्गीता हे पुस्तक लिहिले आहे. यात दैनंदिन जीवनात गीता आचरणात कशी आणायची याचे मार्गदर्शन करण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला आहे. तसेच अष्टांग योगातील यम आणि नियम या विषयावरही त्यांनी एक पुस्तक लिहिले आहे. ते जीवनाकरीता गीता या विषयावर प्रवचन करतात. संजीवनी प्राणायाम ही विद्या ते शिकवतात. या प्राणायामाच्या रोजच्या सरावाने आपण अनेक व्याधींपासून दूर राहू शकतो.

या शिवाय त्यांना शास्त्रीय संगीताची आवड असून त्यांचे गाण्याचे मध्यमा पर्यंतचे शिक्षण झाले आहे. ते हार्मोनियम, तबला, फ्लूट व माऊथऑर्गन ही वाद्ये वाजवतात. त्यांना गिरीभ्रमणाची आवड असून संह्याद्रीतील अनेक डोंगर त्यांनी पालथे घातले आहेत व हिमालयातील १७,१०० फूट उंचीचे शिखर त्यांनी सर केले आहे.

सर्व सामान्य गुंतवणूकदारांसाठी शेअर बाजारातील गुंतवणूकीचे योग्य मार्गदर्शन करणारे एक Software त्यांनी बनवले आहे. त्याद्वारे आपण गुंतवणूकीचा योग्य निर्णय घेऊन नफा मिळवू शकतो. अश्या प्रकारे स्वार्थ आणि परमार्थ दोन्हीची सांगड घालण्याचा ते प्रयत्न करतात.

आमची इतर प्रकाशने

कोल्हापूरचे सुप्रसिद्ध संगीततज्ज्ञ अॅड. बाबुराव जोशी यांचे

१. बाल संगीत - सर्वाना शास्त्रीय संगीत शिकवीणारी अभिनव योजना.
२. संगीताचा रसास्वाद - हिंदुस्तानी शास्त्रीय संगीत जाणून घेण्यासाठी एक अनोखी सप्रयोग बैठक.
३. छंद, शास्त्र आणि संगीत - छंद व वृत्त यांच्या चाली जाणून घेण्यासाठी.
4. Introducing Indian Music - Series of 8 Demonstration lectures on Indian Classical Music. Artist : Sarala Bhide, Pt. Jasraj, Pt. Laxmi Shankar, Pt. Jitendra Abhisheki.
५. तबला रियाज - तबल्याचा शास्त्रोक्त रियाज करण्यासाठी.
६. संध्या महामंत्र - दैनंदिन जीवनात संध्या करण्यासाठी
७. शुभंकरोति - शुभंकरोति, गणपती स्त्रोत्र, मारूती स्त्रोत्र, गणपती अथर्वशीर्ष, श्रीमद्भगवद्गीता अध्याय १५, श्रीरामरक्षा यांचे तंबोरा वाजवून पारंपारिक चालीत पठण.
८. श्री गणपती अथर्वशीर्ष : तंबोरा वाजवून संथ लयीत सहा वेळा केलेले पठण व फलश्रुती आणि ॐ गं गणपतये नमः या मंत्राचा सुरेल जप.
९. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय या मंत्राचा मंद्र सप्तकातील पंचमा पासून ते तार सप्तकातील रिषभा पर्यंत सूर लावून केलेला जप.
१०. जीवनाकरिता श्रीमद्भगवद्गीता - पुस्तक.
११. यम आणि नियम - पुस्तक.
१२. निरोगी जीवनाची सूत्रे - पुस्तक.
१३. मनाच्या श्लोकातील श्रीराम - पुस्तक.